

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО
Природничо-географічний факультет
Кафедра хімії та методики навчання хімії**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: «ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО
КОМПОНЕНТУ ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ З ХІМІЇ В УЧНІВ
ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»**

Студентки ІІ курсу групи МХБ
Освітньої програми «Середня освіта (Хімія,
біологія та здоров'я людини)»
Спеціальності 014.06 Середня освіта (Хімія)
Галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
Ступеня вищої освіти магістр
Суходоли Тетяни Сергіївни

Науковий керівник:

Блажко А.В., доцент кафедри хімії та методики
навчання хімії, кандидат педагогічних наук

Розширена шкала _____
Кількість балів _____ Оцінка ECTS _____

Голова комісії _____
Члени комісії _____

м. Вінниця – 2023 рік

АННОТАЦІЯ

Суходола Т.С. Педагогічні умови формування ціннісного компоненту предметної компетентності з хімії в учнів закладів загальної середньої освіти.

У кваліфікаційній роботі здійснено аналіз філософської, психолого-педагогічної і науково-методичної літератури з проблеми дослідження. У якості педагогічних умов формування ціннісного компоненту предметної компетентності з хімії в учнів закладів загальної середньої освіти обґрунтували: використання специфічних принципів навчання хімії (історизму, гуманізації, екологізації); інтеграція змісту курсу хімії з медіа-освітою; ціннісно орієнтовані методи навчання (компетентнісно орієнтовні завдання та задачі з хімії, навчальні картки для відпрацювання «знань у дії», хімічний експеримент історичного змісту); уроки хімії з актуалізацією міжпредметних зв'язків. Розкрито результати експериментальної перевірки впливу обґрунтованих педагогічних умов на формування ціннісного компоненту предметної компетентності з хімії в учнів.

Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (78 найменувань). Загальний обсяг кваліфікаційної роботи - 128 сторінок. В кваліфікаційній роботі представлено 3 таблиці та 4 рисунки.

Ключові слова: хімія, цінність, ціннісний компонент, предметна компетентність з хімії, заклади загальної середньої освіти.

SUMMARY

Sukhodola T.S. Pedagogical conditions for the formation of the valuable component of subject competence in chemistry in students of general secondary education institutions.

In the qualifying work, an analysis of philosophical, psychological-pedagogical and scientific-methodical literature on the research problem was carried out. As pedagogical conditions for the formation of a valuable component of subject competence in chemistry among students of general secondary education institutions, the following were substantiated: the use of specific principles of chemistry education (historicism, humanization, environmentalization); integration of the content of the chemistry course with media education; value-oriented teaching methods (competence-oriented tasks and problems in chemistry, educational cards for working out "knowledge in action", a chemical experiment of historical content); chemistry lessons with updating of interdisciplinary connections. The results of the experimental verification of the influence of justified pedagogical conditions on the formation of the value component of subject competence in chemistry among students are disclosed.

The qualification work consists of an introduction, three sections, conclusions, a list of used sources (78 names). The total volume of the qualification work is 128 pages. 3 tables and 4 figures are presented in the qualification work.

Key words: chemistry, value, value component, subject competence in chemistry, institutions of general secondary education.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ХІМІЇ	7
1.1. Теоретичний аналіз основних понять дослідження у філософській та психолого-педагогічній літературі.....	7
1.2. Ціннісний компонент предметної компетентності з хімії.....	22
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО КОМПОНЕНТУ ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ З ХІМІЇ В УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	41
2.1. Специфічні принципи навчання хімії.....	41
2.2. Інтеграція змісту курсу хімії з медіа-освітою.....	57
2.3. Ціннісно орієнтовані методи навчання.....	63
2.3.1. Компетентнісно орієнтовані завдання та задачі з хімії.....	63
2.3.2. Навчальні картки для відпрацювання «знань у дії».....	72
2.3.3. Хімічний експеримент історичного змісту.....	74
2.4. Уроки хімії з актуалізацією міжпредметних зав'язків.....	81
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ЦІННІСНОГО КОМПОНЕНТУ ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ З ХІМІЇ	97
3.1. Хід та організація педагогічного експерименту.....	97
3.2. Результати формувального етапу педагогічного експерименту та їх аналіз.....	101
ВИСНОВКИ	106
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	108
ДОДАТОК	116

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Підлісний М.М., Шубін В.І. Філософія цінностей: історія і сучасність. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Ліра ЛТД, 2017. 200 с.
2. Підлісний М. М. Проблеми аксіології та шляхи їх вирішення : моногр. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 164 с.
3. Підлісний М.М., Шубін В.І. Цінності та буття особистості. Монографія. Дніпропетровськ, ДДФА, 2005. 128 с.
4. Perry R.V. Realms of Value. A Critique of Human Civilization. Harvard University Press, Cambridge Mass, 1952. P. 3.
5. Петінова О.Б. Проблема цінності в філософії. URL: <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/75816/47-Petinova.pdf?sequence=1>
6. Фостяк Т. А. Феноменологічна настанова Макса Шелера. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/222fe12b-4920-48a3-b180-548aae2190af/content>
7. Концепція ідеальних типів Макса Вебера. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/sociology/12410/#google_vignette
8. Киричок В. А. Цінності. Енциклопедія освіти; головний редактор В. Г. Кремень. Київ: ЮрінкомІнтер, 2008. С. 991-992.
9. Лук'яненко М.М. Ціннісна сфера особистості як проблема філософської та психологічної науки. URL: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2018/30.pdf
10. Феноменологічна теорія особистості К. Роджерса: основні поняття та принципи. URL: https://referatss.com.ua/work/fenomenologichna-teorija-osobistosti-k-rodzhersa-osnovni-ponjattja-ta-principi/#google_vignette
11. Піраміда потреб Абрагама Маслоу. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%96%D1%80%D0%B0%D0%BC%D1%96%D0%B4%D0%B0_%D0%BF%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%B1_%D0%90%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BC%D0%B0_%D0%9C%D0%B0%D1%81%D0%BB%D0%BE%D1%83

12. Столяренко О. Б. Особистість у логотерапії Віктора Франкла. Психологія особистості. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. С. 54.
13. Шевяков О., Лукоянов П., Шрамко І. Ціннісні орієнтації в контексті якості життя людини. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Психологічні науки*. № 1 (17), квітень 2017. С. 222-226.
14. Братусь Б.С. Аномалії особистості. 1988. 301 с.
15. Москаленко О.В. Сучасні концепції ціннісно-сміслової сфери особистості. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/47229375.pdf>
16. Шайгородський Ю. Ціннісні орієнтації особистості: формалізована модельцілісного, багатоаспектного аналізу. *Соціальна психологія*. 2010. № 1 (39). С.94–106.
17. Schwartz S., Bilsky W. Toward a universal psychological structure of human values. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1987. 53. P. 550–562.
18. Rokeach M. *The nature of human values*. New York : Free Press, 1973. 438 p.
19. Опачко М.В. Філософія сучасної освіти. Навчально-методичний посібник. Ужгород: УжНУ, 2016. 72 с.
20. Бех І. Дві експериментально-виховні стратегії – два етапи розвитку педагогічної науки. *Педагогіка і психологія*. 2000. № 3. С. 5 – 15.
21. Філософія національної ідеї: Людина. Освіта. Соціум / В. Г. Кремень. Вид. перероб. Київ: Грамота, 2010. 576 с.
22. Кремень В. Г. Сучасна освіта в контексті реформування. *Учитель*. 1999. № 11 – 12. С. 18 – 21.
23. Кремень В. Г. Освіта в контексті сучасних соціокультурних змін. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*. 2010. Вип. 27 (31): в 3-х ч. Ч.1. С. 13-18
24. Зязюн І.А. Концептуальні засади теорії освіти в Україні. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2000. № 1. С. 12-13.
25. Пономарьов О. С., Харченко А. О. Аксіологічні аспекти феномену освіти. *Філософія в сучасному світі* : матеріали всеукраїнської наук.-практ. конф., 16-17 листопада 2018 р. / ред. кол. Я. В. Тарароєв [та ін.] ; Нац. техн. ун-т

"Харків. політехн. ін-т" [та ін.]. – Харків : Точка, 2018. – С. 89-93.

26. Бех І. Д. Виховання особистості : Сходинки до духовності : наук. вид.. Київ: Либідь, 2006. 270 с.

27. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392 // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2012. № 4–5. С. 3–56.

28. Письменна Н. О. Формування ціннісно-сміслового ставлення до людини у процесі навчання суспільствознавчих дисциплін майбутніх працівників правоохоронних органів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Письменна Наталія Олексіївна ; Інститут педагогіки НАПН України. Київ, 2012. 274 с.

29. Бондар С. П. Фундаменталізація змісту освіти : компетентнісний підхід. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2012 рік* / НАПН України ; Інститут педагогіки. – Київ, 2013. С. 9–10.

30. Пометун О. Компетентнісний підхід у сучасній історичній освіті. *Історія в школах України*. 2007. № 6. С. 3–12.

31. Блажко О.А., Блажко А.В. Реалізація компетентнісного підходу у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя хімії. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Київ-Вінниця, 2017. Вип. 48. С. 67–70.

32. Навчання хімії учнів основної школи: методичний посібник / Величко Л.П., Вороненко Т.І., Нетрибійчук О.С.. Київ: «КОНВІ ПРІНТ», 2019. 192 с.

33. Блажко А.В. Методика професійно орієнтованого навчання хімії учнів професійно-технічних навчальних закладів кулінарного профілю: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. / Ін-т вищої освіти НАПН України. Київ, 2015. 232 с.

34. Хімія: методичні рекомендації МОН України щодо організації навчального процесу в 2017/2018 навчальному році. Київ: УОВЦ «Оріон», 2017. 112 с.

35. Жирська Г. Формування ціннісного компонента природничо-

наукової компетентності: гендерний аспект. *Сучасні стратегії гендерної освіти в умовах євроінтеграції* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (10–11 вересня 2020 р.). Тернопіль : ТНПУ, 2020. С. 201-203.

36. Бурчак Л., Бурчак С. Проблема ціннісного відношення учнів до знань з наук природничого циклу. *Педагогічні засади формування гуманістичних цінностей природничої освіти, її спрямованості на розвиток особистості*: міжнар. наук.-практ. конф., 29-30 трав. 2003 р.: зб. наук. праць. Полтава : АСМІ, 2003. С. 219-222.

37. Роман С. Концептуальні основи педагогічної аксіології в контексті шкільної хімічної освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка*, Вип. 121 (I). 2013. С. 83-88.

38. Хімія 7–9 класи: навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/onovlennya-12-2017/10-ximiya-7-9.docP>

39. Хімія 10–11 класи: навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/himia-ak.pdf>

40. Валюк В. Активізація пізнавального інтересу учнів при навчанні хімії з використанням історичного матеріалу. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*, 2018. 58. С. 76–85.

41. Блажко О.А. Загальна методика навчання хімії: навч. посіб. Вінниця: «Едельвейс і К», 2008. 242 с.

42. Роман С. В. Реалізація вчителем хімії принципу історизму при формуванні еколого-гуманістичних цінностей у школярів. *Науковий вісник Ужгородського університету* : Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2015. 37. С. 152–154.

43. Величко Л. Історія і сучасність у змісті навчання хімії в контексті воєнного стану. *Український Педагогічний журнал*. 2023. 2. С. 73–83.

44. Титаренко В. І. Використання історичних та біографічних матеріалів під час викладання хімії. URL: <https://genezum.org/library/vykorystannya-istorychnyh-ta-biografichnyh-materialiv-pid-chas-vykladannya-himii>

45. Томіліна Л. Питання історії хімії у фаховій підготовці майбутніх учителів. *Біологія і хімія в школі*. 2000. № 6. С. 34 - 36.
46. Лукашова Н. Використання історичних знань у формуванні професійно-методичної компетентності майбутнього вчителя хімії. *Біологія і хімія в рідній школі*. 2021. 2. С. 32–37.
47. Гончаренко С. У., Мальований Ю. І. Гуманізація і гуманітаризація освіти. *Шлях освіти*. 2001. № 3. С. 2 - 8.
48. Гончаренко С. У., Мальований Ю. І. Педагогічна сутність гуманітаризації шкільної освіти. *Рідна школа*. 1994. № 10. С. 30 - 33.
49. Білотіл А. Використання творів художньої літератури на уроках біології і хімії. *Біологія і хімія в школі*. 2009. № 6. С. 26 – 29.
50. Іванонець Г. М. Використання художньої літератури на уроках хімії. *Хімія : наук.-метод. журн.* 2011. № 15 – 16. С. 39 – 42.
51. Шуріна Л. Використання художніх засобів під час вивчення шкільного курсу хімії. *Хімія. Біологія*. 2005. № 55 (451). С. 3 – 7.
52. Шевченко Н. І. Використання усної народної творчості на уроках хімії. *Хімія : наук.-метод. журн.* 2006. № 23 (131). С. 2 – 5.
53. Крисаченко В. С. Екологічна культура: теорія і практика : навч. посіб.. Київ : Заповіт, 1996. 352 с.
54. Морозова Л. Виховання екологічної культури особистості. *Вища освіта України*. 2001 № 2. С. 88 – 92.
55. Роман С. Формування хіміко-екологічної компетентності школярів у контексті гуманізації освіти. *Наукова діяльність як шлях формування професійних компетентностей майбутнього фахівця (НПК-2012) : III міжвуз. наук.-практ. конф., 5 – 6 груд. 2012 р. : матеріали конф.* Суми, 2012. С. 77 – 78.
56. Коваленко Н. Ф. Екологічне виховання на уроках хімії. *Хімія : наук.-метод. журн.* 2011. № 9. С. 4 - 8.
57. Blazhko O., Blazhko A. Environmental education of students through the school chemistry course based on the principle of local history. Personality and environmental issues. 2023. №3. P. 29-32.
58. Лашевська Г. Екологічні та природоохоронні питання на уроках

хімії. *Хімія. Біологія*. 1999. № 3. С. 8; № 5. С. 8; № 7. С. 8; № 11. С. 8.

59. Пустовіт Н. А., Вороніна Л. П., Руденко Л. Д. Система пізнавальних завдань екологічного змісту. *Педагогіка і психологія*. 1997. № 2. С. 80 – 88

60. Виселко І. В. Медіапростір як соціокультурне явище: теоретичні розвідки та практичні наслідки. *Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2011. № 1. С. 41-46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKPI_fpp_2011_1_8.

61. Янкович О. Медіаосвіта в загальноосвітній школі : навчально-методичний посібник. Тернопіль : ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2016. 160 с.

62. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція)/ за ред. Л. А. Найдьонові, М. М. Слюсаревського. – Київ, 2016. –16 с.

63. Роман С. В. Контекстне формування медіаосвітніх умінь і еколого-гуманістичних цінностей у процесі шкільної хімічної освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2013. № 13(1). С. 141-147. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2013_13%281%29__23

64. Григорович О. Медіаграмотність на заняттях з хімії. Навчальне видання / За редакцією Волошенюк О., Іванов В. Київ : АУП, ЦВП, 2020. 53 с.

65. Староста В.І. Навчання школярів складати й розв'язувати завдання з хімії: теорія і практика: Монографія. Ужгород: УжНУ – Гражда, 2006. 327 с.

66. Блажко А.В., Худоярова О.С. Дидактичні засади використання компетентісно орієнтованих завдань у навчанні хімії учнів закладів загальної середньої освіти. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Теорія та методика навчання природничих наук*. Вінниця: ВДПУ, 2023. № 4. С. 95-107.

67. Блажко А. В., Швець В. С. Використання професійно орієнтованих завдань у навчанні хімії учнів ПТНЗ сільськогосподарського профілю. *Хімічна та екологічна освіта: стан і перспективи розвитку*: збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. С. 19-22.

68. Роман С. В. Еколого-гуманістичні цінності у структурі шкільної

хімічної освіти: теоретико-методологічний аспект: дис. ... док. пед. наук : 13.00.01. Луганськ, 2014. 515 с.

69. Грабовий А. К. Теоретико-методичні засади навчального хімічного експерименту в загальноосвітніх навчальних закладах: монографія. Черкаси: Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2012. 376 с.

70. Блажко О.А. Методика навчання хімії у старшій профільній школі: курс лекцій: навчальний посібник для студентів хімічних спеціальностей вищих педагогічних навчальних закладів. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. 164 с.

71. Хоменко П.В. Енергетика завтрашнього дня. Методичні рекомендації до проведення тренінгового заняття. Полтава: АСМІ, 2006. 56 с.

72. Іваха Т. С., Ярошенко О. Г. Позакласна робота з хімії: курс лекцій. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. 82 с.

73. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.

74. Пехота О.М., Єрмакова І.П. Основи педагогічних досліджень: від студента до наукової школи : навчально-методичний посібник. Миколаїв: Іліон, 2011. 340 с.

75. Мороз І.В. Магістерська робота у педагогічному вузі. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2006. 83 с.

76. Сисоєва С.О., Кристопчук Т.Є. Методологія науково-педагогічних досліджень: Підручник. Рівне: Волинські обереги, 2013. 360 с.

77. Психологічна діагностика мотивації особистості до навчання в умовах інформаційного суспільства : монографія / Н. В. Пророк, Л. О. Кондратенко, Л. М. Манилова та ін. ; за ред. Н. В. Пророк. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2020. 131 с.

78. Ярошенко О.Г. Проблеми групової навчальної діяльності школярів: дидактико-методичний аспект. *Віхи становлення наукової школи*: наукове видання. Вінниця: Видавець ФОП Кушнір Ю.В., 2020. 292 с.